

TAURAGĖS ŠVČ. TREJYBĖS BAŽNYČIOS BOKŠTO ATSTATYMAS

MORTA BAUŽIENĖ

Tauragės Švč. Trejybės bažnyčia 2010 m. rudenį,
dar tebevykstant pastato remonto darbams
Danutės Mukienės nuotrauka

Apie Tauragės Švč. Trejybės bažnyčią rašyta nemažai. Ikonografijos apie šią laiko negandų niokotą šventovę yra pateikęs Albinas Batavičius, Algimantas Miškinis, nemažai duomenų apie ją randame ir 2007 m. išleistoje kolektyvinėje monografijoje „Tauragės kraštas“ (sudarė dr. Dalia Klajumienė, išleido Vilniaus dailės akademija).

Neoromaninė Tauragės bažnyčia pašventinta 1903 m. rugpjūčio mėnesį. Pripažįstama, kad nuo 1903 m., kai šventovė buvo pastatyta, ji yra gerokai pasikeitusi. Nors bažnyčios projektas nėra surastas, pagal savo architektūrinės formas ji priskiriama Karlo Eduardo Strandmanno (1867–1946) autorystei. Šis švedų kilmės architektas Lietuvai suprojektavo nemažai bažnyčių. Dauguma jų yra Žemaitijoje. Architektas labiausiai mėgo varijuoti neogotikos ir neoromanines formas.

Kadangi per Pirmąjį pasaulinį karą Tauragės bažnyčia buvo smarkiai apgriauta, apie jos pirmines formas galime spręsti tik iš išlikusių fotografijų.

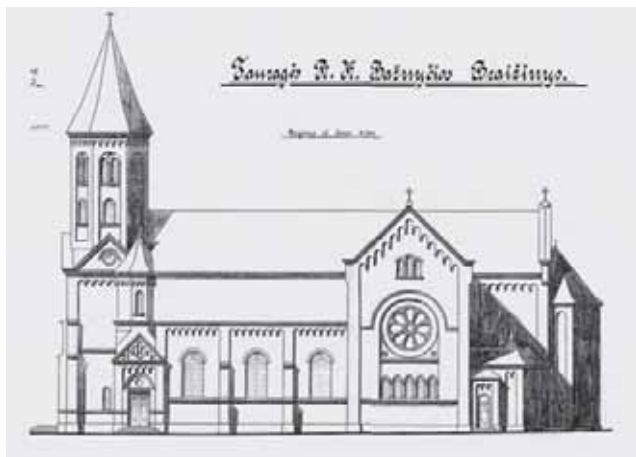
Tauragės bažnyčios pagrindiniame fasade vyravo aukštas stambus kvadratinis penkių tarpinių bokštas su aštuonkampe smaile viršuje. Jo pirmųjų dviejų tarpinių kampus rėmė laiptuoti kontraforsai. Apatiniame tarpinyje buvo perspektyviniu apvadu apjuostas pusapskritės arkos portalas su kolonėlių pluoštais šonuose. Portalą supo sustorinto mūro iškyša su dvišlaičiu skydu viršuje. Toks portalo sprendimas būdingas daugeliui K. E. Strandmanno bažnyčių, skiriasi tik arkos forma, kolonėlių skaičius šonuose. Virš portalo švietė langas-rožė. Viduriniį bokšto tarpinį iš visų pusių skaidė aukštų siaurų nišelių grupės. Bokšto viršų užbaigė smailūs trikampiai frontonai su apskritomis nišėlėmis jų centre. Bokšto tarpinius skyrė dekoratyvinės arkatūrų, frizų juostos, raudonų plytų mūro architektūrinės detalės (kontraforsai, kampinės traukos, arkatū-

ros) ryškėjo baltai tinkuotuose sienų plotuose. Prie abiejų bokšto šonų buvo priglausti trijų tarpinių bokšteliai su piramidiniais stogeliais, o prie jų – vienaukščiai priebučiai, dengti dvišlaičiais stogeliais. Iš išlikusių senų fotografijų aiškėja, kad Tauragės bažnyčios bokšto dviejų viršutinių tarpinių formos buvo analogiškos K. E. Strandmanno projektuotos neoromaninės Alantos (Molėtų r.) bažnyčios bokštų viršutiniams tarpiniams. Neoromaninėmis formomis pasižymi ir šoniniai Tauragės bažnyčios fasadai (transeptas, langų angos), tačiau jie persipina su gotikos elementais: kontraforsai, langas-rožė.

Rašydami apie po Pirmojo pasaulinio karo vykusių Tauragės Švč. Trejybės bažnyčios rekonstrukciją, autoriai šių darbų tikslios datos nenurodo. Lietuvos architektūros istorijoje (t. 3) rašoma, kad bažnyčia buvo rekonstruota prieš 1920 m., o, anot Mindaugo Paknio, rekonstrukcija vyko 1921–1933 metais. Lietuvos centriniam valstybės archyve (LCVA) išlikęs bažnyčios bokšto atstatymo projektas rekonstrukcijos datą patikslina.

1927 m. rugpjūčio 8 d. Tauragės apskrities valdyba pasiuntė Vyriausiajai statybos inspekcijai Tauragės katalikų bažnyčios bokšto atstatymo projektą, prašydama jį patvirtinti. Brėžinius pasirašė statybos technikas Veitagas. Jo sudarytas projektas pasirašytas 1925 m. vasario 10 dieną. Statybos inspektorius J. Salenakas po kelių dienų brėžinius grąžino nepatvirtintus, užrašęs, kad „braižinis grąžinamas netvirtintu, kadangi pasirašytas asmens, neregistruoto Statybos inspekcijoje“, ir nurodė, kad ateityje tokie brėžiniai neturi būti siunčiami. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį Tauragės apskrities statybos komisija patvirtino naują bažnyčios bokšto atstatymo projektą, sudarytą techniko Veitago ir Tauragės apskrities techniko Tomo Okunio. Šį projektą 1927 m. spalio 7 d. patvirtino Vyriausioji statybos inspekcija. Tada bažnyčios bokšto atstatymas jau galėjo būti pradėtas. Daugiau duomenų apie paminėtąjį statybos techniką Veitagą nėra pavykę rasti.

Tomas Okunis (1878–1958) buvo kilęs iš Vilkaviškio valsčiaus

Viršuje ir dešinėje – 1927 m. spalio 7 d. Vyriausioje statybos inspekcijoje patvirtintas Tauragės katalikų bažnyčios bokšto atstatymo projektas. Reprodukcijos iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo

Šelių kaimo. Inžineriją jis studijavo Maskvoje, tobulinosi Anglijoje, buvo kelių ir plentų inžinierius. 1908–1920 m. T. Okunis tiesė kelius ir projektavo tiltus Maskvos gubernijoje. Prieš grįždamas į Tėvynę, 1920–1924 m. jis dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Maskvoje. Grįžęs apsigyveno Kaune, Dzūkų gatvėje, kur buvo pasistatęs medinį trijų butų gyvenamąjį namą. Lietuvoje T. Okunis dirbo plentų valdyboje, buvo Alytaus, Tauragės, Marijampolės apskričių technikas. Tauragės apskrities techniku T. Okunis tapo 1927 m. vasarą. Iki jo 1925–1927 m. šias pareigas ėjo inžinierius Liubomiras Prosinis (kaip apskrities technikas jis ant dokumentų dar pasirašinėjo 1927 m. gegužės mėnesį). Yra išlikęs T. Okunio projektuotas Tauragės žydų gimnazijos, veikusios Šilalės gatvėje, projektas (patvirtintas 1928 m. vasario 25 d.). Tai dviejų aukštų istoristinės architektūros pastatas su bokšteliais galuose. Fasadų plokštumos suskaidytos mentėmis, langai – su apvadais. 1944 m. liepą T. Okunis su žmona Marija ir sūnumi Jurgiu pasitraukė iš Lietuvos, nuo 1949 m. gyveno Amerikoje.

Grįžkime prie Tauragės Švč. Trejybės bažnyčios. Pirmojo pasaulinio karo metais rusai bažnyčios bokštą naudojo žvalgybai, o vokiečiai vėliau jį susprogdino. Kaip matyti iš A. Batavičiaus paskelbtos nuotraukos, 1915 m. iš jos pagrindinio fasado buvo likusi tik apatinė dalis: portalas, abiejose bokšto pusėse prišlietų bokštelių apatiniai tarpniai bei vienaukščiai priebučiai be stogų. Iki bokšto atstatymo bažnyčia laikinai veikė bažnyčiai priklausiusioje teritorijoje stovėjusioje ligoninėje. Dėl patalpų net buvo bylinėjamas.

Rekonstrukcijos metu visos perdangos ir konstrukcijos buvo padarytos naujos ir pats bokštas beveik naujai pastatytas. Atstatčius bokštą, bažnyčios pagrindinis fasadas įgijo daug naujų bruožų. Labiausiai pakito pats bokštas, kurio formos nuo trečiojo tarpsnio buvo padarytos naujos. Prieš karą Tauragės Švč. Trejybės bažnyčios bokštas buvo kvadratinio plano. Jo smailė išaugo iš trikampiais frontonais vainikuoto viršutinio tarpsnio. Nuo apačios kiekvienas tarpnis įvairavo arkatūromis, nišelių grupėmis, suporintais langais. Rekonstrukcijos autoriai atkūrė bokšto apatinių tarpnių formas. Apačioje bokštas liko kvadratinis su laiptuotais kontrforsais kampuose. Nuo trečiojo tarpsnio bokštas pasikeitė. Vietoje buvusių aukštų nišelių grupių vidurinę dar kvadratinę bokšto dalį iš trijų pusių supa trikampiai frontonai su laikrodžiais. Virš šios dalies

bokštas tampa vientisas aštuonkampis. Jo sienelių plokštumas riboja lizenos, viršuje vingiuoja arkatūros. Aštuonkampę bokšto dalį supa dvi eilės angų: apačioje išrikiuoti platūs pusapskritės arkos langai, virš jų – suporintos kolonėlėmis paremtos nišos. Bokštą vainikuoja aštuonkampė smailė. Užsodinta tiesiai ant masyvaus bokšto tūrio ji pradaud ikikarinės smailės grakštumą. Trikampio frontono dėka bokštas tarsi atsitraukė, atrodo lyg užkeltas ant bažnyčios pastato. Nežymiai buvo pakeistas priebučių frontonų dekoras, piramidinių bokštelių formos. Autoriai atkūrė perspektyvinio portalo apvadą ir rozės langą virš jo.

Pagal rekonstrukcijos projektą turėjo būti perdirtos ir šoninių fasadų formos. Šoninių fasadų langų viršus akcentuotas siaurais juostiniais apvadais. Trys viršutiniai transepto langai buvo sujungti juostiniais apvadais, pabrėžiančiais aukštesnįjį vidurinį langą. Apatinė siaurųjų transepto langų eilė turėjo imituoti arkadą: tarpianguose numatytos modifikuotos kolonos. Šios pakeistos architektūrinės detalės būtų suteikusios šoniniams fasadams klasicizmo bruožų. Tačiau ši rekonstrukcijos projekto dalis nebuvo įgyvendinta.

Trijų navų bažnyčios vidaus erdvę dalija trys poros briaunuotų kolonų. Iškilminga triumfo arka skiria presbiteriją nuo bažnyčios erdvės. Abiejose gilios pusapskritės apsidės pusėse yra po šešiakampę zakristijų. Rekonstrukcijos autorių sudarytame bažnyčios skersiniame pjūvyje matome užfiksuotus altorius. Du šoniniai altoriai su kolonomis, o didysis turbūt laikinas: ant 4 kolonų iškelta karūnos pavidalo viršūnė. Dabartinis lipdytinis didysis altorius tikriausiai buvo įrengtas XX a. 4 dešimtmetyje.

Vientisą aukštyn kylančio bokšto tūrį suskaidęs trikampis frontonas iš pagrindų pakeitė bažnyčios pagrindinį fasadą. Neoromanišnis su gotikos elementais šventovės išorė po bokšto perstatymo pasipildė dar ir klasicizmo motyvais, taigi bažnyčia tapo dar labiau eklektiška. Kažkurios rekonstrukcijos metu (po Pirmojo ar Antrojo pasaulinio karo) bažnyčios fasadai buvo nutinkuoti. Nuo 2009 m. vykdomi bažnyčios stogo remonto ir fasadų atnaujinimo darbai greitai turėtų būti užbaigti.

PANAUDOTA LITERATŪRA:

Batavičius A., *Žemaitija. Tauragės kraštas senose fotografijose*, Vilnius, 2000.

Batavičius A., *Tauragė šimtmečių vingiuose. Žmonės, įvykiai, vaizdai. 1507–2007*, Vilnius, 2007.

Baužienė M., „Svetur išėikvotas talentas“ (apie architektą Jurgį Okunį), *Kultūros paminklai 14*, Vilnius, 1997.

Paknys M., „Tauragės Švč. Trejybės bažnyčia“, *Tauragės kraštas*, Vilnius, 2007.

